

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ
І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД
У ПРАВОВОМУ ПОРЯДКУ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Л. ФАЛАЛЄЄВА
*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

Розвиток інтеграційних процесів зумовив появу нових інституційно-правових моделей і форм співробітництва, здатних забезпечувати захист основоположних прав на рівні Європейського Союзу (далі — ЄС), що вплинуло на утвердження та еволюцію системи захисту прав людини в ЄС, на практику застосування в його правопорядку підписаної у рамках Ради Європи 4 листопада 1950 р. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція). Водночас стан дотримання основоположних прав у ЄС є одним із визначальних чинників успішності європейської інтеграції, становлячи як науковий, так і практичний інтерес.

Примітно, що сфера захисту прав людини розглядалася фундаторами європейських співтовариств як невластива їх правовим порядкам, в основу яких покладено процеси економічної

інтеграції. Європейські співтовариства експліцитно не опікувалися цією цариною, котра свідомо залишилася поза увагою їх установчих договорів та інтеграційних пріоритетів, зважаючи на те, що на регіональному рівні вона перебувала у компетенції Ради Європи. Конвенція (*посилання на неї стосується і протоколів*) слугує основою європейської системи захисту прав людини, характеризується дієвим та ефективним інституційним забезпеченням колективних гарантій — контрольним механізмом в особі Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ), який не лише довів доцільність свого існування, а й здобув авторитет як гарант дотримання конвенційних норм та їх автентичний інтерпретатор.

Варто враховувати, що всі держави — члени ЄС водночас є державами — членами Ради Європи й сторонами багатьох її правозахисних інстру-

ментів, передусім Конвенції, а також те, що, дотримуючись норм права ЄС, держави-члени мають добросовісно виконувати свої міжнародні зобов'язання, взяті в рамках Ради Європи, зокрема у сфері захисту прав людини.

У вітчизняній та зарубіжній юридичній науці досліджувалися здебільшого питання забезпечення і захисту основоположних прав у ЄС, юрисдикція Суду (*назва інституції ЄС згідно з Лісабонським договором 2007 р.*), практика ЄСПЛ щодо ЄС, варіативність підходів до застосування Конвенції у правопорядку ЄС, значна увага приділена міжнародним стандартам прав людини. Різні аспекти організаційно-правового механізму захисту основоположних прав у ЄС є проблематикою, що має велике практичне значення для сучасної науки міжнародного та європейського права, вирішенню якої частково присвятили праці вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких А. Арнулл, Т. Ахмед, В. Батлер, Дж. де Бурка, М. Буроменський, В. Денисов, Т. Комарова, Ф. Манчіні, К. Маргарітіс, О. Мережко, М. Микієвич, В. Муравйов, П. Рабінович, Х. Расмуссен, А. Росас, П. Свобода, О. Святун, В. Стеглік, Е. Стейн, О. Тарасов, Дж. Уейлер, А. Федорова, О. Хамуляк, Н. Шишкова, І. Яковюк та ін. Водночас особливості механізмів та інструментарію застосування Конвенції в інтеграційному правопорядку ЄС, розвиток системи захисту прав людини в ЄС є фактично новою сферою для вітчизняної науки міжнародного права, а її вивчення становить неабиякий не лише пізнавальний, а й практичний інтерес. Дослідження окреслених питань сприятиме розумінню еволюції інтеграційних процесів ЄС у сфері захисту основоположних прав, що має практичне значення для підвищення ефективності співробітництва України з ЄС, реалізації передбачених Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським

співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, політичної асоціації та економічної інтеграції.

Метою статті є висвітлення особливостей механізмів та інструментарію застосування Конвенції в інтеграційному правопорядку ЄС, еволюції системи захисту прав людини в ЄС, її взаємодії з системою, що функціонує на основі Конвенції, а також стану відповідності ЄС стандартам прав людини, закріпленим у Конвенції, з метою забезпечення її ефективного застосування на рівні ЄС.

ЄС наразі не є договірною стороною Конвенції (можливість його приєднання передбачена Протоколом № 14), втім основні права, гарантовані нею, інкорпоровано у правопорядок ЄС як загальні принципи права, спільні для конституційних традицій держав-членів. Принагідно зауважимо, що, враховуючи досвід співробітництва держав – членів ЄС у рамках Ради Європи, у виданому в 1999 р. на саміті ЄС у м. Кельн мандаті на розробку Хартії ЄС про основоположні права, її джерелами було визначено, зокрема, конституційні традиції, спільні для держав-членів, Конвенцію, Європейську соціальну хартію (переглянуту) 1996 р. (далі – ЄСХ (п) 1996 р.). Хартію ЄС про основоположні права 7 грудня 2000 р. (далі – Хартія 2000 р.) було проголошено у Німечці як політичну декларацію з перспективою надання їй вищої юридичної сили у правовій системі ЄС. Зрештою, Хартія ЄС про основоположні права, прийнята 12 грудня 2007 р. (далі – Хартія 2007 р.) [1] у Страсбурзі, не була інкорпорована до тексту установчих договорів, але має з ними однакову юридичну силу. Вона є самостійним джерелом первинного права ЄС, що не має прямої дії у внутрішніх правопорядках держав-членів. К. Маргарітіс небезпідставно вважає, що значним поступом у розвитку інтеграційних процесів є Хартія 2007 р., яка «довершує європейський публічний

порядок, невід'ємною складовою якого є основоположні права» [2, 76].

Вочевидь аналіз прецедентної практики Суду (рішення у справах: від 28 жовтня 1975 р. № 36/75 «*Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*»; від 13 грудня 1979 р. № 44/79 «*Liselotte Hauer v. Land Rheinland-Pfalz*»; від 26 червня 1980 р. № 136/79 «*National Panasonic (UK) Limited v. Commission of the European Communities*»; від 15 травня 1986 р. № 222/84 «*Marguerite Johnston v. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*» та ін.) свідчить, що він застосовує матеріальні норми Конвенції як загальні принципи права. У рішенні у справі «*Roland Rutili v. Ministre de l'intérieur*» Суд вперше обґрунтував свою позицію посиланням на Конвенцію як на «основоположні засади, яких необхідно дотримуватися», що сприяло переосмисленню її місця і ролі у правовому порядку інтеграційного об'єднання, а згодом — визнанню ЄСПЛ системи захисту прав людини в ЄС еквівалентною системою, сформованій на основі Конвенції. При цьому ЄСПЛ розтлумачив термін «еквівалентність» як зіставність, а не ідентичність систем захисту прав людини (п. 165 рішення у справі від 30 червня 2005 р. «*Bosphorus Airways v. Ireland*»). За відсутності у ЄС власного писаного юридично зобов'язуючого каталогу, Білля основоположних прав, такий підхід Суду визнавався прагматичним, однак із прийняттям Хартії 2007 р. ситуація змінилася на її користь (справи № C-92/09 і № C-93/09 «*Volker and Markus Schecke GbR (C-92/09) Harmut Eifert (C-93/09) v. Land Hessen*»; № C-571/10 «*Camberai v. Istituto per l'Edilizia della Provincia autonoma di Bolzano*»; № C-617/10 «*Aklagaren Hans Akerberg Fransson*»), а норми Конвенції здебільшого застосовуються Судом як «керівні засади та джерело натхнення» [3, 6].

Характерно те, що переважно національні суди держав-членів, а також

прирівняні до них органи адміністративної юстиції забезпечують захист встановлених у рамках ЄС основоположних прав від будь-яких порушень [4, 509]. При розгляді справ національні суди пов'язані чинними нормами права ЄС, які мають верховенство щодо внутрішнього права держав-членів, а деякі з них — пряму дію в їх внутрішніх правових порядках, тобто норми права ЄС можуть застосовуватися у національних судах поряд із нормами внутрішнього права під час розгляду судових справ. Національним судам підвідомчі всі категорії справ, за винятком тих, які віднесені до юрисдикції судових органів ЄС: спори щодо оскарження актів, дій або бездіяльності інституцій ЄС, спори між державами-членами, між інституціями тощо. Крім того, Суд ухвалює преюдиціальні висновки на запити національних судів держав — членів ЄС.

Практика застосування Судом норм Конвенції засвідчує, що можна стверджувати порушення відповідної норми, якщо предметом спору є питання, що підпадає під сферу дії права ЄС. Такий висновок Суд зробив у рішенні у справі «*Elliniki Radiophonia Tileorassi*», визнавши у п. 42, що Суд «не має повноважень досліджувати відповідність Конвенції тих норм національного законодавства, які не пов'язані з правом ЄС. Якщо ж мають місце норми національного законодавства, що діють у рамках сфери застосування права ЄС, і до Суду направлено запит у преюдиціальному порядку, то він має надати тлумачення, якого потребує національний суд, для оцінки того, чи відповідають такі норми основоположним правам, дотримання яких забезпечує Суд і які впливають з Конвенції» (*Judgment of the ECJ of 18 June 1991, [1991] ECR I-2925*). Водночас Суд встановив, що право ЄС базується не лише на економічному, а й на правовому взаємопроникненні держав-членів, а отже, необхідно враховувати принципи і концепції, що діють у їх внутрішньому праві.

З укладенням 13 грудня 2007 р. Лісабонського договору [5] (далі — ЛД 2007 р.), що набув чинності 1 грудня 2009 р., посилюється увага ЄС до проблеми захисту основоположних прав. Частина 2 ст. 6 Договору про ЄС (далі — ДЄС) у редакції ЛД 2007 р. підтвердила намір ЄС приєднатися до Конвенції, враховуючи, що, по-перше, громадяни ЄС повинні мати можливість оскаржити до міжнародного юрисдикційного органу акти, дії або бездіяльність інституцій, органів, агенцій ЄС, їх посадових осіб так само, як вони це роблять у разі невинного обмеження або порушення їхніх прав державними органами та їх посадовими особами; по-друге, приєднання дозволить уникнути різного тлумачення Судом та ЄСПЛ однакових норм у сфері прав людини, проте Суд вже застосовує практику ЄСПЛ, обґрунтовуючи свою правову позицію (вперше у рішенні у справі від 30 квітня 1996 р. № C-13/94 «*Pv. Sand Cornwall County Council*»). Строки приєднання ЄС до Конвенції не встановлено, лише закріплено, що воно не змінить компетенції ЄС, визначеної в ДЄС у редакції ЛД 2007 р. та Договорі про функціонування ЄС (далі — ДФЄС).

У Протоколі № 8 щодо ч. 2 ст. 6 ДЄС про приєднання ЄС до Конвенції, який додається до ЛД 2007 р., вказується на можливість участі ЄС у контрольних органах Конвенції та необхідності забезпечення правильного визначення відповідача (держав-членів та/або ЄС) під час розгляду скарг, поданих належним чином третіми країнами або індивідами проти держав-членів та/або ЄС (ст. 1 Протоколу № 8) [6]. Приєднання ЄС до Конвенції означатиме, що її положення формально стануть обов'язковими для ЄС [7, 164–165], його інституцій, органів, агенцій. Індивіди зможуть звертатися до ЄСПЛ за захистом прав, передбачених Конвенцією, що були порушені, зокрема внаслідок прийняття правових актів інституціями ЄС або нормативно-правових актів

державами-членами на виконання ними своїх зобов'язань за правом ЄС, у процесі імплементації правових актів ЄС. При цьому однією з умов прийнятності такої скарги, згідно зі ст. 35 Конвенції щодо вичерпання всіх засобів національного правового захисту, буде обов'язковим звернення до Суду за відповідним рішенням. До підписання та набуття чинності нової доопрацьованої Угоди про приєднання ЄС до Конвенції, яка враховуватиме Висновок 2/13 Суду від 18 грудня 2014 р. [8] щодо відповідності проекту Угоди установчим договорам і цінностям ЄС, можливе подання індивідуальних скарг до ЄСПЛ винятково на держав-членів, незважаючи на наявність рішення Суду, ухваленого в преюдиціальному порядку.

Привертає увагу п. 258 Висновку 2/13 Суду від 18 грудня 2014 р. щодо проекту Угоди про приєднання ЄС до Конвенції [9], згідно з яким останній суперечить ч. 2 ст. 6 ДЄС та Протоколу № 8, що додається до ЛД 2007 р. Суд встановив, що проект Угоди про приєднання ЄС до Конвенції може негативно вплинути на особливості та автономність правопорядку ЄС, оскільки він не забезпечує відповідність між ст. 53 Конвенції та ст. 53 адаптованої редакції Хартії 2007 р., не усуває ризик порушення принципу лояльного співробітництва як загального принципу права ЄС, та не містить положень стосовно зв'язку між механізмом, передбаченим Протоколом № 16 до Конвенції, і процедурою преюдиціального запиту, встановленою ст. 267 ДФЄС; проект Угоди про приєднання ЄС до Конвенції вплине на застосування ст. 344 ДФЄС, оскільки він не виключає можливості виникнення спорів між державами-членами або між ними та ЄС щодо застосування Конвенції у межах *ratione materiae* права ЄС при розгляді заяв ЄСПЛ; проект Угоди про приєднання ЄС до Конвенції не врегульовує функціонування механізму «співвідповіда-

ча» («*co-respondent mechanism*») та процедуру попереднього залучення Суду, що забезпечило б врахування особливостей ЄС та права ЄС; проект Угоди про приєднання ЄС до Конвенції не враховує особливостей права ЄС щодо оскарження актів, дій або бездіяльності ЄС у сфері Спільної зовнішньої та безпекової політики (*Common Foreign and Security Policy*), а саме вона надає судовому органу (ЄСПЛ), що не належить до інституційної системи ЄС, виключне право здійснювати судовий контроль за такими актами, діями або бездіяльністю [8] на предмет їх відповідності стандартам прав людини [10, 19–25], гарантованим Конвенцією. Норми Конвенції є обов'язковими для її договірних сторін у світлі тлумачення ЄСПЛ. «Лише ознайомлення з текстом положень Конвенції не дає змоги збагнути увесь її сенс» [11, 761], адже вона є «живим інструментом», який має тлумачитися крізь призму сучасних реалій.

Творці союзної Хартії 2007 р., з огляду на сучасні та актуалізовані міжнародно-правові підходи до забезпечення і захисту прав людини, прагнули кодифікувати, за дотримання принципу субсидіарності, мінімальні міжнародні стандарти прав людини, з одного боку, стосовно інституцій, органів, агенцій ЄС, а з другого — держав-членів, коли вони діють у рамках сфери застосування права ЄС. Згідно з ч. 1 ст. 6 ДЄС у редакції ЛД 2007 р. ЄС «визнає права, свободи та принципи, викладені у Хартії ЄС про основоположні права від 7 грудня 2000 р., адаптованої 12 грудня 2007 р., що має однакову юридичну силу з Договорами» [5], тобто з ДЄС у редакції ЛД 2007 р. та ДФЄС. У такий спосіб відбулося конституювання інституту прав людини у правопорядку ЄС, інтегральною складовою якого є правові гарантії захисту основоположних прав на рівні ЄС. О. Хамуляк та В. Стеглік слушно наголошують, що «посилення ролі основоположних прав у наднаціональному

правапорядку є непрямим інструментом захисту позиції Суду щодо природи правової системи ЄС. Визнання основоположних прав невід'ємною складовою наднаціонального права та створення складної системи їх захисту надало наднаціональній правовій системі рис конституційного правопорядку» [12, 139].

Хартія 2007 р. експліцитно підтвердила та систематизувала основоположні права і свободи, а також принципи правового статусу особи, які були визнані за громадянами ЄС ДЄС та Конвенцією, хоч більшість прав, передбачених Хартією 2007 р., визнані за кожною особою, що перебуває на території ЄС, а отже, і за громадянами України. Водночас текст Хартії 2007 р. поєднує більш широкий каталог гарантованих прав і свобод, порівняно з Конвенцією, закріпивши деякі нові права, серед яких право на цілісність особистості (ст. 3), право на якісне управління (ст. 41), а також конкретизувавши порядок застосування (ст. 51) та сферу дії (ст. 52) її положень, порівняно з Хартією 2000 р. З огляду на викладене, проглядається інклюзивний підхід до правового регулювання Хартією 2007 р., що вирізняється максимально широкою концепцією прав людини, поєднаних у рамках одного всеохоплюючого документа, особливо коли йдеться про гарантування соціальних та економічних прав, реалізація яких вимагає значних фінансових ресурсів.

Змістова частина Хартії 2007 р. має субсидіарний характер щодо механізмів Ради Європи, оскільки її преамбулою визначено, що вона підтверджує права, які, з-поміж іншого, походять із Конвенції, з ЄСХ (п) 1996 р., а також із практики ЄСПЛ. За влучним висловлюванням В. Євінтова, Конвенція та юриспруденція ЄСПЛ слугують своєрідними «містками між системами захисту прав людини Європейського Союзу і Ради Європи» [13, 194]. Вимогу

однаковості розуміння прямо зафіксовано у «горизонтальних» статтях Хартії 2007 р. Зокрема, ч. 3 ст. 52 встановлено: якщо основоположні права, закріплені нею, кореспондують правам людини, гарантованим Конвенцією, то зміст і обсяг цих прав збігаються з тими, які надає їм остання, що не перешкоджає запровадженню більш широкого захисту в праві ЄС [1]. Зрештою, «за жодних обставин рівень захисту за Хартією 2007 р. не може бути нижчим гарантованого Конвенцією» [14].

У Роз'ясненнях (*Explanations*) до Хартії 2007 р., враховуючи розвиток права ЄС, розкривається зміст кожної категорії основоположних прав, співвідноситься їх обсяг із відповідниками за міжнародно-правовими актами, *inter alia* Конвенцією, аналізується прецедентна практика Суду та ЄСПЛ. Н. Шишкова наголошує, що Роз'яснення розмежують «права та принципи. При цьому права можуть бути безпосередньо захищені у судовому порядку (наприклад, ст. 23 Хартії — рівність жінок і чоловіків), а принципи становлять виключно програмні положення, що містять визначення цілей, до досягнення яких прагнутиме ЄС. Їх захист у судовому порядку можливий тільки у випадку, якщо вони були згодом закріплені у вторинному праві ЄС (наприклад, ст. 25 Хартії — права осіб похилого віку)» [15, 188]. Таким чином, шляхом тлумачення частина положень Хартії 2007 р., віднесена до категорії принципів (статті 25, 26, 37), може бути позбавлена можливості судового захисту, на відміну від суб'єктивних прав. У цьому контексті важливу роль у створенні умов для забезпечення дотримання прав і врахування принципів відіграє прийнята 19 жовтня 2010 р. Європейською Комісією Стратегія ефективної імплементації Європейським Союзом Хартії про основоположні права [16].

ЛД 2007 р. фактично формалізував рецепцію матеріальних норм Конвенції та прецедентного права ЄСПЛ у право

ЄС. При викладенні у Хартії 2007 р. прав, що кореспондують зафіксованим у Конвенції, використовувалися формулювання, які не допускають їх різночитання. Якщо Хартія 2007 р. та Конвенція закріплюють однаково за змістом право, до прикладу, право на життя (ст. 2 Хартії 2007 р. кореспондує ст. 2 Конвенції); презумпція невинуватості та право на захист (ст. 48 Хартії 2007 р. кореспондує частинам 2–3 ст. 6 Конвенції), то обидва джерела мають застосовуватися теж однаково відповідно до тлумачення ЄСПЛ, який, застосовуючи доктрину «меж свободи розсуду» (*«margin of appreciation»*), враховує умови розвитку, переоцінку цінностей, нові або особливі обставини. Дж. МакБрайд вказує на «два доволі складні для осягнення аспекти, що характеризують підхід Суду (ЄСПЛ. — Л. Ф.) до тлумачення Конвенції, пов'язані з обстоюваною ним думкою про те, що її текст треба вважати “живим” документом і що важливою є основна мета положень, а не їх формальний текст. Ці міркування зумовлюють необхідність того, щоб підхід до інтерпретації був водночас і динамічним, і цільово зорієнтованим» [11, 762], телеологічним.

Реалізація норм Хартії 2007 р., що кореспондують нормам Конвенції, має здійснюватися згідно з їх офіційним тлумаченням у рішеннях ЄСПЛ, які «служують не лише вирішенню справ, які надійшли йому на розгляд, а в більш широкому розумінні уточнюють, захищають і розвивають норми Конвенції та сприяють таким чином дотриманню зобов'язань, які взяли на себе договірні сторони» (*«Ireland v. United Kingdom» — 5310/71 [1978] ECHR (Ser. A) p. 154*). Характерно, що рішення ЄСПЛ адресовані не тільки сторонам спору, а всім договірним сторонам Конвенції, положення якої як колективні гарантії є зобов'язаннями *erga omnes partes*.

У рішенні щодо неприйнятності скарги німецької компанії, на яку

Комісія європейських співтовариств наклала штраф за порушення норм конкуренційного права («*M & Co v. Germany* [1990] *ECHR* (Ser. A), p. 138), було вперше сформульовано концепцію «еквівалентного захисту»: передання державами прав на рівень міжнародної організації може виключати відповідальність цих держав за Конвенцією, якщо у цій організації захист прав людини здійснюється на еквівалентному рівні. Водночас наголошено, що передання державою своїх прав міжнародній організації не означає, що у такий спосіб держави звільняються від своїх зобов'язань за Конвенцією щодо переданих прав. У рішенні у справі від 30 червня 2005 р. № 45036/98 «*Bosphorus Airways v. Ireland*» ЄСПЛ вказав, що звільнення держав від відповідальності у тих сферах, що були передані на рівень міжнародної організації, було б несумісним із цілями і предметом Конвенції, позбавляючи її у такий спосіб імперативного характеру та підтримуючи ефективність закріплених нею гарантій (п. 154). ЄСПЛ також підтвердив, що така відповідальність може не настати, якщо захист основоположних прав як щодо обсягу наданих прав, так і механізмів контролю за їх дотриманням (за умови ефективного контролю Судом ЄС; п. 338 рішення ЄСПЛ у справі від 21 січня 2011 р. «*M.S.S. v. Belgium and Greece*»), здійснюється у цій міжнародній організації на рівні, що є як мінімум еквівалентним захисту, передбаченому Конвенцією (пункти 155–157 рішення у справі від 30 червня 2005 р. «*Bosphorus Airways v. Ireland*»). Зрештою, ЄСПЛ визнав еквівалентність захисту основоположних прав у ЄС системі захисту прав людини, встановленій Конвенцією (п. 165), зауваживши, що презумпція еквівалентності не є усталеною і підлягатиме розгляду ЄСПЛ за будь-яких змін у системі захисту прав людини в

ЄС. ЄСПЛ може відмовитися від застосування цієї презумпції, якщо, проаналізувавши фактичні обставини конкретної справи, вважатиме, що у ній захист основоположних прав на рівні ЄС був «явно недостатнім», враховуючи при цьому особливості його правового порядку. Власне, практика застосування ЄСПЛ презумпції еквівалентності є свідченням визнання ним дієвості системи захисту прав людини в ЄС, а також ефективності контролю Судом.

Поглиблення взаємодії ЄС із Радою Європи у сфері захисту прав людини сприятиме інтенсифікації та результативності співробітництва між ними, координації діяльності, консолідації зусиль задля утвердження на їх основі загальноєвропейської системи захисту прав людини в рамках єдиного європейського правового простору, заснованого на спільних цінностях. Нині між Судом та ЄСПЛ не існує підпорядкування, однак Суд застосовує практику ЄСПЛ, обґрунтовуючи свою позицію, що є показовим прикладом вирішення колізій у сфері захисту прав людини в рамках окремого регіону, а також відображає динаміку та тенденції розвитку європейської інтеграції. Конвенція виявилася цінним регулятивним орієнтиром не лише для держав, а й інших суб'єктів міжнародного права. Відкладення приєднання ЄС до Конвенції, норми якої інкорпоровані у право ЄС як загальні принципи, актуалізує необхідність послідовної кристалізації нових гнучких і конструктивних підходів до захисту основоположних прав у ЄС. У віддаленій перспективі приєднання ЄС до Конвенції можливе на умовах *sine qua non*, що забезпечуватимуть прийнятний баланс між стандартами ЄС і його високоінтегрованим правовим порядком та відповідними стандартами прав людини, гарантованими Конвенцією, а також практикою їх застосування.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Charter of Fundamental Rights of the European Union* // Official Journal of the European Union. — 2007. — С 303/01. — Vol. 50. — 14 December. — P. 1–16.
2. *Margaritis K. The Framework for Fundamental Rights Protection in Europe under the Prospect of EU Accession to ECHR* // Journal of Politics and Law. — 2013. — Vol. 6. — № 1. — P. 64–79.
3. *Rosas A. Is the EU a Human Rights Organization?* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.asser.nl/media/1624/cleer-wp-2011-1-rosas.pdf>.
4. *Principles of European Constitutional Law* / eds. A. von Bogdandy, J. Bast.
5. *Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union* // Official Journal of the European Union. — 2012. — С 326/01. — Vol. 55. — 26 October.
6. *The Protocol (№ 8) of the Treaty on European Union on the Accession of the Union to the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* // Official Journal of the European Union. — 2012. — Vol. 55. — 26 October. — P. 373.
7. *Piris J.-C. The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. — Cambridge, 2010. — 448 p.
8. *Opinion 2/13 of the Court of 18 December 2014* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=160882&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir&occ=first&part=1&cid=160518>.
9. *Draft Agreement of the Accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Council of Europe, CDDH (2011) 009* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/cddh-ue/CDDH-UE_MeetingReports/CDDH_2011_009_en.pdf.
10. *Рабинович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація* // Вісник Національної академії правових наук України : зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1 (84). — С. 19–29.
11. *МакБрайд Дж. Принципи, що визначають тлумачення та застосування Європейської конвенції з прав людини* // Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування, український контекст / за ред. О. Л. Жуковської. — К., 2004. — С. 761–780.
12. *Hamulak O., Stehlik V. European Union Constitutional Law: Revealing the Complex Constitutional System of the European Union*. — Olomouc, 2013. — 204 p.
13. *Євінтов В. І. Імплементация рішень Європейського суду з прав людини: міжнародний та український досвід* // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України / за ред. В. Н. Денисова. — К., 2006. — С. 184–197.
14. *Explanations Relating to the Charter of Fundamental Rights* // Official Journal of the European Union. — 2007. — С 303/02. — Vol. 50. — 14 December. — P. 17–35.
15. *Шишкова Н. Хартия основных прав Европейского Союза и проблемы ее применения* // Пам'яті професора Павла Петровича Заворотька. Актуальні проблеми правової науки : зб. ст. / за заг. ред. Н. П. Шишкової. — К., 2014. — 256 с.
16. *Strategy for the effective implementation of the Charter of Fundamental Rights by the European Union, 19.10.2010* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/justice/news/intro/doc/com_2010_573_en.pdf.

REFERENCES

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union, *Official Journal of the European Union*, 2007, С 303/01, vol. 50, 14 December, pp. 1–16.
2. Margaritis K. The Framework for Fundamental Rights Protection in Europe under the Prospect of EU Accession to ECHR, *Journal of Politics and Law*, 2013, vol. 6, no. 1, pp. 64–79.
3. Rosas A. Is the EU a Human Rights Organization? Available at: <http://www.asser.nl/media/1624/cleer-wp-2011-1-rosas.pdf>.
4. Principles of European Constitutional Law, Oxford, 2009, 825 p.
5. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal of the European Union*, 2012, С 326/01, vol. 55, 26 October.
6. The Protocol (№ 8) of the Treaty on European Union on the Accession of the Union to the European Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, *Official Journal of the European Union*, 2012, vol. 55, 26 October, p. 373.
7. Piris J.-C. The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis, Cambridge, 2010, 448 p.
8. Opinion 2/13 of the Court of 18 December 2014. Available at: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text&docid=160882&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir&occ=first&part=1&cid=160518>.
9. Draft Agreement of the Accession of the European Union to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Council of Europe, CDDH (2011) 009. Available at: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/cddh-ue/CDDH-UE_MeetingReports/CDDH_2011_009_en.pdf.

10. Rabinovych P. M. Mizhnarodni standarty prav liudyny: vlastyvoli, zahalne poniattia, klasyfikatsiia [International standards of human rights: properties, general concept, classification], *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, Kharkiv, 2016, no. 1 (84), pp. 19–29.
11. MakBraid Dzh. Pryntsypy, shcho vyznachaiut tlumachennia ta zastosuvannia Ievropeiskoi konventsii z prav liudyny [The principles defining interpretation and applications of the European convention on human rights], *Ievropeiska konventsia z prav liudyny: osnovni polozhennia, praktyka zastosuvannia, ukraïnskyi kontekst*, Kyiv, 2004, pp. 761–780.
12. Hamulak O., Stehlik V. European Union Constitutional Law: Revealing the Complex Constitutional System of the European Union, Olomouc, 2013, 204 p.
13. Ievintov V. I. Implementatsiia rishen Ievropeiskoho sudu z prav liudyny: mizhnarodnyi ta ukraïnskyi dosvid [Implementation of decisions of the European Court of Human Rights: international and Ukrainian experience], *Vzaiemodiia mizhnarodnoho prava z vnutrishnim pravom Ukrainy*, Kyiv, 2006, pp. 184–197.
14. Explanations Relating to the Charter of Fundamental Rights, *Official Journal of the European Union*, 2007, C 303/02, vol. 50, 14 December, pp. 17–35.
15. Shishkova N. Khartiya osnovnykh prav Evropeyskogo Soyuzu i problemy ee primeneniya [Charter of basic rights of the European Union and problem of its application], *Pamyati profesora Pavla Petrovycha Zavorotka. Aktualni problemy pravovoi nauky*, Kyiv, 2014, 256 p.
16. Strategy for the effective implementation of the Charter of Fundamental Rights by the European Union, 19.10.2010. Available at: http://ec.europa.eu/justice/news/intro/doc/com_2010_573_en.pdf.

Фалалєєва Л. Г. Особливості застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у правовому порядку Європейського Союзу

Анотація. У статті проаналізовано механізми та проблеми застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у правовому порядку Європейського Союзу, досліджено перспективи приєднання ЄС до Конвенції, а також висвітлено особливості функціонування системи захисту прав людини в ЄС, доктринальні погляди та судову практику з окреслених питань.

Ключові слова: Європейський Союз, правопорядок ЄС, система захисту прав людини в ЄС, Європейський суд з прав людини, прецедентна практика, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Хартія ЄС про основоположні права 2007 р., Стратегія ефективної імплементації Європейським Союзом Хартії про основоположні права 2010 р.

Фалалєєва Л. Г. Особенности применения Конвенции о защите прав человека и основных свобод в правовом порядке Европейского Союза

Аннотация. В статье проанализировано механизмы и проблемы применения Конвенции о защите прав человека и основных свобод в правовом порядке Европейского Союза, исследовано перспективы присоединения ЕС к Конвенции, а также освещено особенности функционирования системы защиты прав человека в ЕС, доктринальные взгляды и судебную практику по теме исследования.

Ключевые слова: Европейский Союз, правопорядок ЕС, система защиты прав человека в ЕС, Европейский суд по правам человека, прецедентная практика, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, Хартия ЕС об основных правах 2007 г., Стратегия эффективной имплементации Европейским Союзом Хартии об основных правах 2010 г.

Falaliev L. The Peculiarities of Application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in the European Union Legal Order

Annotation. The author analyzes the mechanisms and problems of application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in the EU legal order, examines the prospects of the EU accession to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and scrutinises the peculiarities of the EU human rights protection system practice, doctrinal views and judicial practice on these issues.

Key words: European Union, EU legal order, EU human rights protection system, Court (European Court of Justice), European Court for Human Rights, case law, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Charter of Fundamental Rights of the European Union 2007, Strategy for the effective implementation of the Charter of Fundamental Rights by the European Union 2010.